

Posudek na diplomovou práci

Vidění a moc. Porovnání konceptů Guy Deborda a Michela Foucaulta

Vypracovala: Pavla Bučilová

Tématem předložené práce je srovnání dvou klíčových postav myšlení dvacátého století, totiž Guy Deborda a Michela Foucaulta. Je to srovnání, které se do značné míry nabízí, a to zvláště se zřetelem k vodítku, které si autorka bere za své: tímto vodítkem je otázka, jakou úlohu v Debordem a Foucaultem vypracovávané kritice moci hraje vizualita. Debord, jak známo, analyzuje soudobou společnost v termínech spektaklu, který hned na začátku svého hlavního díla definuje jako ustupování či vzdalování prožitku v reprezentaci. U Foucaulta hraje vizualita ústřední roli zejména v jeho analýzách trestního systému a panoptikonu jakožto jejího paradigmatického modelu.

Práce u obou myslitelů postupuje analýzou jejich inspiračních zdrojů. Tady bych ovšem podotknul, že jakkoli Lukács a Marx v případě Deborda představují inspirace velmi podstatné, stranou jsou ponechány dva myslitelé pro Deborda přinejmenším stejně důležití, totiž Hegel a Feuerbach. V případě Foucaulta je naopak zase na škodu dosti nedbale napsaná kapitola věnovaná Canguilhemovi: jednak není zřejmé, proč zde kapitola o Canguilhemovi vlastně je, protože se nijak neváže k tomu, co bude následovat, a jednak když už chceme o vztahu Foucaulta a Canguilhema pojednávat, stojí za to učinit tak přece jen s alespoň minimální analytickou ambicí. Zde se o Canguilhemovi dozvíme jen to, co se lze dočíst v každé příručce, a k tomu je přilepen jen jeden – ostatně velice známý – citát z *Normálního a patologického*. Osobně bych odhadoval, že autorce se nechtělo číst cokoli v cizím jazyce.

Samotné srovnání není prosto zajímavých a instruktivních momentů. Stejně tak ale není prosto momentů problematických. Z titulu oponenta bych podotkl, že tomuto srovnání ubírají na kvalitě dvě věci. Jednak to jsou některé velmi neobratné formulace. Uvedu jednu, která působí trochu komicky. Autorce bylo zřejmě řečeno, že diplomová práce by měla mít jakousi metodu, která by měla být výslovně uvedena někde na začátku, a protože žádnou metodu v podstatě nemá (což není kritika), v úvodu se napíše: „Metodu, jež (sic!) jsem zvolila k získání odpovědí na otázky položené výše a zároveň k odlišení pozic, které Debord a Foucault zaujímají k propojení vidění a moci, je porovnání“ (str. 7). Těžko si představit, jakou jinou „metodu“ by autorka v práci věnované dvěma teoretikům mohla zvolit než jejich porovnání. Je to podobné, jako kdyby se řeklo, že při psaní práce jsme zvolili metodu psaní. Dosti nepatřičně působí „životopisné“ a sentimentální momenty, kterých je v práci opravdu přemíru: Debord „denně sledoval tu šed' a nudu kolem sebe“ (str. 9; míní se tím spektakl? To šed' a nuda tak úplně není), Foucault se „poprvé začel do Nietzscheho v roce 1953 na pláži Civitavecchie v Itálii“ (str. 34; proč se nám sděluje tato informace, je opravdu nejasné), v kapitole o „filosofických východiscích“ se bůhvíproč místo filosofických východisek pojednává o rodinném pozadí obou autorů (str. 52 – 55), přičemž z tohoto pozadí se – tak trochu ve stylu českého denního tisku – vyvozují důsledky ohledně jejich teorií. Občas se také používají věty se záhadným významem: „V tu chvíli (archeologie) splňuje svou úlohu a nastupuje genealogie, která přidává třetí rovinu inteligibility a diferenciování, což nás dovede k odhalení účinků moci“ (str. 38); „Analogicky tak Foucaultovým předmětem zkoumání jsou mechanismy, které produkují moc, oproštěny od jakékoli ideologie, která podle něj jen zakrývá pravdu“ (str. 55); „Marx svou teorii o společnosti rozvíjel postupně a nikdy z ní neutvořil ucelený systém, jedná se spíše o fragmenty skrze jeho dílo“ (str. 10; *Kapitál* je docela velký fragment, ne?); „Pod množstvím všudypřítomností obrazů nakonec neodolá ani ten nejzarputilejší obrazoborec“ (str. 24).

Další – a závažnější – problém je takřkajíc ideový. Žijeme bohužel ve společnosti, která se se svou minulostí vyrovnává nikoli kritickým myšlením, ale ideologickým pokřikem, který se spustí kdekoli, když někde padne jméno Marx nebo komunistická strana. Protože oboje je principiálně ošklivé a špatné, je třeba to neustále připomínat, a to s pomocí rétoriky, která byla paradoxně běžná právě

v komunistických diktaturách. Tato tendence se podepsala na „hypotéze práce“, která je vlastně velice prostinká: „(...) Debordova inspirace marxismem mu neumožňuje reflektovat vztah vidění a moci v celé jeho šíři v kontextu nekapitalistických zřízení a (...) na rozdíl od Foucaultova konceptu dohledu je Debordova teorie spektaklu utopická“ (str. 6). O jakých „nekapitalistických zřízeních“ se tu mluví, ovšem vysvětleno není. Každopádně v této chvíli už není třeba psát dál, protože víme, jak všechno dopadne. A podobně se nám – bez uvedení jakýchkoli faktů – kupříkladu sdělí, že „komunistická strana (rozumí se francouzská) odváděla skutečně precizní práci v umlčování stoupenců levice, kteří si dovolili místo nadšeného souhlasu vyřknout jakoukoli kritiku“ (str. 28). Stačí nahradit výraz „komunistická strana“ výrazem „západní buržoazie“, a máme větu z klasické marxisticko-leninské příručky. O Althusserovi se píše, že byl vášnivý komunista (což je pravda), avšak „jednou z důležitých postav květnových událostí“ (které mimochodem prožil v blázinci a při nichž se na pařížských zdech objevil nápis *A quoi sert Althusser? – A rien*) se stal údajně proto, že „nově přečetl *Kapitál* a zmobilizoval kolem sebe vyznavače takto zrenovované teorie revoluce“ (str. 49). V Althusserově knize *Čist Kapital* – kterou autorka bezpochyby nečetla – se ovšem o žádné teorii revoluce nic nepíše. Tohle všechno může vypadat jako rýpání se v maličkostech, ale má to obecnější dosah: jednak je toto povykování v případě diplomové práce už poněkud nesympatické a jednak, jak už bylo naznačeno, víme totiž předem, jak ono slavné „porovnání“ dopadne. Foucault z něho vyjde dobře, protože mluví o moci a všichni ho máme rádi, a Debord bude obviněn z utopičnosti, protože mluví o proletariátu. A použije se k tomu opět slov jak vystřižených z komunistického letáčku: „Inspirace marxismem dovede Deborda k radikálnímu demagogickému vyústění jeho teorie“ (str. 57). A je vymalováno. Autorka ostatně sama bez obalu poznamenává, že „k potvrzení hypotézy, kterou jsme si stanovili v samém úvodu této práce, došlo hned v začátcích celého porovnání“ (str. 72; nabízí se tedy otázka, proč bylo vlastně třeba psát zbytek té práce). Jenže jak je to tedy s tím řešením? „Analyzovat prolém hledáčkem marxismu jistě pojmenovalo novou bídu, o které Debord hovoří, avšak již nenabídlo adekvátní řešení“ (str. 58). Jsme tedy zvědaví, jakéže řešení se nám nabídne: „Odpovědí je, že se musíme stát aktivním publikem, které se snaží dekódovat a číst obsahy sdělení, které ho obklopují, aby tak dokázalo nahlédnout, jaký je skutečný význam těchto sdělení a jaké mechanismy se za ním skrývají“ (str. 72). No, když už mluvíme o utopii, tak tohle je přinejmenším stejně utopické jako řešení Debordovo, s tím rozdílem, že je to řešení jaksí neslané nemastné, teoreticky velmi bezpečné, protože zcela neúčinné, že se o tom mluví už celá desetiletí, nikdy se nic nestalo a nikdy se nic nestane. Kdo toto publikum bude vychovávat? Jak poznáme, že čteme nějaký „skutečný význam“ sdělení, která nás obklopují, pokud ostatně tato sdělení vůbec nějaký „skutečný význam“ mají? Jak vychovávat toto aktivní publikum ze subjektů, které nemají na změně mocenských vztahů žádný zájem (a takových subjektů je obrovská většina)? Zkrátka a dobře, s autorčiným receptem si společnost spektaklu dovede velmi dobře poradit. Výše uvedené poznámky nicméně nemají naznačovat, že práce by byla špatná. Problematických bodů je zde velmi mnoho, nicméně navrhuji hodnocení *dobře*.

Praha, 8.5.2014   Josef Fulka